

П. К. ЯВОРОВ - „МАСКА”

(анализ)

Стихотворението „Маска” Яворов пише през 1907 година в Нанси и го посвещава на Вл. Василеву, което е сигнал за принадлежността му към група творби - „Нирвана”, посветено на Боян Пенев, и „Песента на човека”, посветено на доктор Кръстев, в които Яворов е споделил своята неудовлетвореност от битието. Същевременно обобщенията за човека, неговата съдба и мястото му в космоса, направени в тези текстове, безспорно носят духа на философията на живота.

Още със заглавието поетът разкрива неистинността на битието. „Маската” е символ на житейските видимости, зад които се крие голямата тайна. Прониква в символизма чрез философията на А. Шопенхауер и е свързан с тезата, че заобикалящият ни свят е плод на нашите представи, които са своеобразно було, хвърлено върху истинската същност на нещата, което напаметва за булото на древноиндейската богиня Мая, която покрила целия свят със своя воал, като оставила истината под него. Познанието като себепознание е свързано със страдание от опитите на хората да познаят тази истината.

*Ден карнавален, времето неделно
зовеше хората навън: тълпа
гъмжеше из града. Безцелно,
в печал, която нивга не заспа,
се лутах аз. Сврхъземните въпроси,
които никой век не разреши,
дълбаех ням. И близко до уши,
чух tambourin:- ръката, що го носи,
ме перна по лицето, с изкуствен лозов лист:
„Хей, смърт, дай на живота път! Oh qu'il est triste...”*

Множеството символи събрани в тази строфа отвеждат до представата за страданието родено в сблъсък. У Яворов този сблъсък е между отвърналия се от земното битие човек и натиска оказван върху него от същото това битие. Страданието на душата и неспокойствието на духа са мотивирани от болката, от ужаса на безкрайното търсене и ненамиране. Текстът осъществява пълна връзка със заглавието. Представя е част от земното битие и разтварянето на човека в него. Денят носи в себе си своите две напълно противоположни значения - от една страна той е символ на живота, на тържеството на силите на светлината на силите на мрака. Въплъщение на битието в бога, от друга страна пътят към истинския живот преминава през последния ден - денят на Апокалипсиса. Към идеята за Апокалипсиса отвежда и символа на тълпата, сред която се представя самотността и объркаността на духа сред непознатото множество: „тълпа гъмжеше из града”, градът е огромно и бездушно каменно вместилище на човешката скръб, той е затвор за страдащите души и убиец на мечтите. Той е символ на греховността на

битието. Свързва се с библейските символи на греха - градовете Вавилон, Содом и Гомор. Греховният град обаче е обречен. В деня на Апокалипсиса наказващата десница на божеството ще го унищожи. Карнавалът, радостите на битието, младостта, любовта са представени като „маска“ на небитието. Именно поради тази причина особено значение в текста освен двата символни реда, представляващи битието и небитието, присъства и символният ред на привидността - „маска“, „ден карнавален“, „изкуствен лозов лист“, „маскирана вакханка“ и т.н. Особена символна функция има споменаването на изкуствения лозов лист, който смислопораждаща стойност в две главни посоки - лозовият лист като символ на веселието и радостите на живота е изкуствен и това дискредитира идеята за значимостта на житейските наслади, представя душевното страдание, загубените вяра, надежда и любов, фалшивите радости на битието.

Очевидно ключови образи в текста са и маската и изкуствения лозов лист. Те са възлови звена в смислопораждащия механизъм. Неслучайно Яворов е оглавил стихотворенията си „Маска“, а „изкуствения лозов лист“ се появява в един от четирите стиха, графично отделени от основния корпус на текста. Усещането за безсмислието на битието, за личната драма на лирическия герой се засилва и от повърхнинния семантичен пласт на текста, в който преобладават лексикални единици с отрицателна емоционална стойност: „безцелно“, „печал“, „луд“, „сълзи“, „мъртвея“, „студ“, „замръзна“, „смърт“ и т.н